

УДК (801.73:[792.028.1:82-1-9]):37.01(045)

Тимченко В. А., Криворізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №8
вчитель Криворізької міської ради Дніпропетровської обл., Кривий
Ріг, Україна, e-mail: vita.timchenko.2013@gmail.com

Остапенко С. А., Донецький національний університет економіки і торгівлі
канд. пед. наук, доцент імені Михайла Туган-Барановського, Кривий Ріг, Україна,
e-mail: ostapenko@donnuet.edu.ua

ПООБРАЗНИЙ АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕСТЕТИЧНОЇ ВИХОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

UDC (801.73:[792.028.1:82-1-9]):37.01(045)

Tymchenko V. A., Kryvyi Rih Comprehensive School #8 of Kryvyi Rih City
Teacher Council in Dnipropetrovsk Oblast, Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: vita.timchenko.2013@gmail.com

Ostapenko S. A. Donetsk National University of Economics and Trade named
PhD in Pedagogical Science, after Mykhailo Tugan-Baranovsky, Kryvyi Rih, Ukraine,
Associate Professor e-mail: ostapenko@donnuet.edu.ua

FIGURATIVE ANALYSIS OF LITERARY WORK AS A MEANS OF ENHANCING PERSONALITY AESTHETIC EDUCATION LEVEL

***Мета.** Метою роботи є спроба представлення літературного твору як особливої художньо-естетичної форми осмислення дійсності, оприлюднення результатів дослідження рівня естетичної культури підлітків та опис констатуючого експерименту щодо його підвищення засобами художнього слова.*

***Методи.** Робота окреслює вихідні теоретичні позиції та узагальнює результати експериментальної роботи. Експериментальні заходи здійснювалися у формі спостережень, усного й письмового опитування вчителів та учнів, співбесід з ними, експериментальних уроків за запропонованими моделями, ранжування задля визначення форм навчальної роботи, оптимальних щодо розв'язання проблеми дослідження тощо, також використовувалась математична обробка результатів дослідно-експериментальної роботи та її інтерпретація в контексті підтвердження правдивості здобутих результатів дослідження, правомірності висунутої гіпотези.*

***Результати.** Удосконалено і конкретизовано поняттєвий апарат дослідження естетичної вихованості підлітків, систематизовано підходи до вивчення поняття «естетична культура» та особливості визначення рівня її сформованості, що може використовуватися в подальших розвідках з теорії і практики навчання та виховання. Проведено комплексне дослідження засобів художнього тексту, що сприяють підвищенню рівня сформованості естетичної вихованості особистості та шляхи їхнього використання; уточнені чинники, що впливають на рівень естетичної культури підлітків; виявлені способи використання пообразного аналізу текстів (на матеріалі творчості І. Франка) з урахуванням його практичного вживання. Результати дослідження можуть використовуватись для подальшого вирішення практичних проблем навчання та виховання.*

***Ключові слова:** естетична культура, естетична вихованість, літературний твір, пообразний аналіз літературного твору.*

Постановка проблеми. Організація Об'єднаних націй проголосила перше десятиліття ХХІ століття десятиліттям культури, миру та не насильства. Роль вчителя в цих умовах зростає тому, що мир на Землі може бути встановлено тільки завдяки куль-

турі та освіті. Культура не має кордонів — вона інтернаціональна. Справжня культура завжди толерантна до всіх віросповідань, рас, національностей, родинних традицій. Справжня культура не уявляється без ґрунтовної освіти. Справжня культура — це мудрість у спілкуванні, висока духовність, відчуття свободи, моральність в думках та вчинках, гуманність у найвищому сенсі, помірна практичність. Формування культурної особистості — головне завдання освіти.

Як відомо, зміст освіти «впливає з її основної функції — залучити молодь до загальнолюдських і національних цінностей; це — система наукових знань ... практичних умінь і навичок та способів діяльності, досвіду творчої діяльності, світоглядних, моральних, естетичних ідей і відповідної поведінки, якими повинен оволодіти ... у процесі навчання», — пише академік С. Гончаренко на сторінках «Педагогічного словника». На зміст освіти впливають об'єктивні (потреби суспільства ... розвиток науки і техніки, що супроводжується появою нових ідей, теорій і докорінними змінами в техніці й технологіях) та суб'єктивні (політика керівних сил суспільства, методологічні позиції вчених) фактори [1, с. 137]. В умовах школи зміст освіти — один із факторів економічного та соціального прогресу, що орієнтований на: забезпечення самовизначення кожної особистості, створення умов для її самореалізації, розвиток суспільства, удосконалення державних інституцій. Зміст освіти має забезпечувати адекватний світовому рівень загальної та професійної культури суспільства, формування в тих, хто навчається, адекватної сучасному рівню знань і рівню освітньої програми наукової картини світу. Інтеграцію особистості в національну та світову культуру, відтворення й розвиток кадрового потенціалу суспільства. Саме зміст освіти сприяє взаєморозумінню та співпраці між людьми, реалізації права індивіда на вільний вибір переконань [4].

Навчальний процес є складною системою, у якій усі його основні компоненти знаходяться в стані взаємодії та взаємовпливів. Важлива особливість навчального процесу — нерозривна єдність і злиття двох засад: *оволодіння знаннями та формування свідомості*. У цьому зв'язку доречно згадати думку, яку висловив один із засновників течії європейського структуралізму К. Леві-Стросс: «XXI століття має бути століттям філологічної науки, або ж його взагалі не буде» [2], та саме вона відбиває повною мірою вплив і значення філології та гуманітарних дисциплін у цілому щодо консолідації людського суспільства, збереження в ньому засадничих принципів і ретрансляції загальнолюдських цінностей.

Людство відповідно до своїх потреб творить матеріальну культуру та формує підвалини духовної культури. У будь-якій сфері матеріального виробництва здатність оптимально та гармонійно розв'язувати поставлені завдання залежить, насамперед, від розвитку специфіки образного мислення і естетичних переконань людини, від рівня свідомості, коли загальна користь та ідея істини трансформуються в естетичну насолоду. Виховання таких соціокультурних рис має стати беззаперечною суспільною вимогою до загальноосвітньої школи як основа становлення молоді формації громадян незалежної української держави. Саме тому досліджувана проблема є актуальною та першочерговою для сучасної педагогіки, теорії та практики виховання. Створення нового естетичного ставлення через формування культури учнів дає змогу прищеплювати кожній дитині культуру праці й творчості, культуру співжиття.

Аналіз наукових досліджень і передового досвіду вчителів з даної проблеми дозволяє нам встановити значення естетичного виховання у формуванні особистості взагалі та естетичної функції художнього слова. Проблеми організації та ефективності художнього виховання присвячені праці Д. Кабалевського, А. Макаренка, Б. Неменського, В. Сухомлинського, К. Ушинського та інших. Обґрунтуванню ефективних форм і методів розвитку творчих здібностей у вихованні приділяли увагу Р. Шкляр, М. Ку-

цій, А. Аліськевич, Р. Рабинович, Л. Нікольський, Е. Крупник, В. Шацька, Л. Печко, С. Безклубенко, М. Князева та ін.

Формування цілей статті. Метою даної статті є спроба представлення літературного твору як особливої художньо-естетичної форми осмислення дійсності, оприлюднення результатів дослідження рівня естетичної культури підлітків та опис констатуючого експерименту щодо його підвищення засобами художнього слова.

Виклад основного матеріалу дослідження. Естетичне виховання учнів сприяє якісному сприйманню, осмисленню, оцінюванню та зображенню індивідуумом явищ мистецтва та навколишнього середовища, формуванню у нього естетичних смаків, естетичних оцінок, що виходять з естетичних почуттів, а також естетичних ідеалів, що вдосконалюють процес засвоєння знань, сприяють підвищенню інтересу до пізнання.

Особливе значення для формування естетичного відношення до дійсності має естетичний ідеал як ціль чи приклад, що збільшує потяг до краси. Немалим відбиттям естетичних позицій, поглядів, ідеалів, являється естетичний смак, вміння розрізнити прекрасне від некрасивого, побачити справжню красу. Ще одним показником естетичного відношення людини до навколишнього середовища є естетичні інтереси та потреби, які найбільш чітко виконують цінні орієнтири особистості в сфері прекрасного. За допомогою естетичних почуттів ми, головним чином, сприймаємо й оцінюємо красу у мистецтві та дійсності. Завдяки художнім смакам людина сама створює прекрасне в процесі творчої діяльності.

Сьогодні всім зрозуміло, що шкільний курс літератури в недалекому минулому традиційно розглядався у подвійній площині: в емоційно-естетичному та ідейно-соціологічному планах. У нашій дійсності окреслений підхід набув суттєвих збочень. Намагання поставити кожний художній твір у відповідні історико-соціологічні рамки, розглядати його як «придаток» до економічного базису знижувало, а часто й нівелювало позачасову цінність художнього полотна.

Крім зазначеного слід відзначити, що в науковій теорії сам зміст поняття «естетичне виховання» часто розглядається спрощено. Навіть враховуючи варіативність смислу, естетичне виховання розумілось як прекрасне і асоціативно сприймалось як «прекрасне виховання» або «виховання прекрасним» [5, с. 135]. Однак такий підхід є досить спрощеним, бо за цих умов ми змушені були б сприймати прекрасне лише як засіб виховного процесу. Завдання ж художньої літератури у сучасних умовах зобов'язують нас повернутися до первинного значення змісту давньогрецького слова «aisthetikos» (відчуваю, переживаю), що надає відповідному терміну ознак мети. Відповідно до цього естетичне виховання є вихованням почуттів та емоцій, коли літературний твір розглядається як особлива художньо-естетична форма осмислення дійсності, що знайомить читача з живими літературними героями, а не типовими штампами — відбитками соціально-економічних перипетій.

Нестабільність концептуальних теоретичних положень ускладнює діяльність педагогів, батьків щодо формування естетичної свідомості, естетичної культури молоді. Однією з основних методичних передумов теорії естетичного виховання є теза про роль цілеспрямованого впливу на особистість в її естетичному становленні.

Здійснення естетичного виховання означає в першу чергу формування у окремого індивіда естетичного становлення до мистецтва і дійсності з позицій його розуміння ідейно-естетичного ідеалу, основним шляхом формування якого є вдосконалення художніх смаків.

На думку вчених педагогів Д. Кабалевського, С. Герасимова, Б. Йєменського перспективним напрямком в освітній науці стає розробка методів комплексного впливу на особистість різних видів мистецтва.

Праця багатьох словесників присвячена вихованню високої духовності сучасних підлітків засобами художнього слова, музики, живопису, театру. Серед них Т. Абашидзе (Абхазія), Г. Лазаренко (Росія), Л. Тихомирова (Естонія), словесники України М. Адаменко, М. Николин, Л. Степаненко, А. Шеховцова та інші. Їхня творчість привертає увагу і вчених-методистів і педагогів-практиків. Однак серйозних наукових досліджень, які б узагальнювали досвід цих словесників, обмаль.

А. Шеховцова вважає, що мистецтво виховує чутливу совість, а нерозвиненість почуттів стає причиною всіх нещастя на життєвому шляху людини. На нашу думку, необхідна чітко унормована система естетичного виховання для того, щоб знайомство з найкращими творами літератури, живопису і музики дійсно впливало на формування у молодого покоління уявлень про життя, моральних якостей тощо.

Теоретичною основою досвіду А. Шеховцової є естетичні принципи взаємозв'язку мистецтв. Ще Гегель говорив про те, що поезія є музика для «внутрішніх вух», а образотворче мистецтво — музика для «вух зовнішніх» людини. Головним постулатом творчої праці А. Шеховцової є твердження: «Виховай серце — і слова не будуть у суперечці з твоїми почуттям» [3, с. 32].

Г. Лазаренко особливою рисою творчості називає те, що все в ній служить вихованню особистості. І саме вона завжди в центрі уваги професійних і життєвих інтересів Лазаренко. Її предмет — література. А тут підручником та колись прочитаними творами обмежуватися ніяк не можна, бо саме література виводить людину на найширшу площину життя.

Особливості підліткового віку в зв'язку зі сприйманням творів літератури досліджувала О. Нікіфорова. Вона визначила етапи правильного розуміння творів літератури, основні психологічні механізми сприймання, обґрунтувала критерії естетичних оцінок літературного твору, які дають учні.

У дослідженні О. Нікіфорової оцінки кваліфікуються відповідно до смислових критеріїв:

- образність;
- правдивість зображення;
- емоційність;
- новизна чи оригінальність;
- типовість;
- виразність.

У працях, присвячених питанню формування естетичних норм у підлітків (О. Нікіфорова, А. Краковський), естетична оцінка розглядається як вияв уміння розуміти, емоційно переживати і правильно визначити красу в навколишньому житті, творах мистецтва та літературі і яка ґрунтується на знанні мистецтва, а також розумінні критеріїв краси.

Оцінки учнів класифікуються за трьома вимірами: розгорнуті (спрямовані на зміст і форму, наявність одного-двох мотивів, емоційного елемента); односторонньо спрямовані (визначається або зміст, або форма; спостерігається обмеженість мотивації); нерозгорнуті, немотивовані (невизначений пізнавальний або емоційний елемент).

Отже, проблема практичного вирішення завдань естетичного виховання вимагає глибокого і свідомого розуміння самою особистістю змісту понять «естетична культура», «естетична свідомість», «естетичний ідеал», «естетична оцінка» тощо.

Саме ж поняття «естетичне виховання», на думку теоретиків педагогічної науки, розглядається як цілеспрямований процес формування творчо активної особистості, здатної з позицій свого розуміння ідеалу сприймати і оцінювати прекрасне, гармонійне та інші естетичні явища в житті, природі, мистецтві, здатної жити і творити «за законами краси».

Аналіз спеціальної літератури став переконливим доказом того, що запорукою успішності естетичного виховання є приведення його у чітку систему та здійснення зі свідомою алгоритмізацією взаємодії суб'єкта й об'єкта процесу виховання.

Опрацювання та узагальнення передового досвіду вчителів-практиків показує, що основними в процесі естетичного виховання, за переконанням абсолютної більшості, є принципи поєднання новітнього з класичним, тобто єдність традицій класиків і тенденцій розвитку новітньої літератури (Н. Войтенко, Л. Степаненко, О. Демчук).

Задля дослідження рівня естетичної культури підлітків та проведення констатуючого експерименту були обрані два десяті класи.

Для статистичного обчислення, порівняльного аналізу експериментальних даних десятикласників було розділено за двома групами. Перша (10-Б) була визначена експериментальною, інша (10-В) — контрольною. Завдання констатуючого експерименту полягало у:

— виявленні розуміння старшокласниками змісту понять «естетика», «естетична свідомість», «естетичний смак», «естетична позиція», «естетична оцінка», «естетичний ідеал, тощо;

— визначенні сформованості у них естетичної свідомості, естетичної культури;

— виявленні естетичної позиції в оцінці творів мистецтва, у побуті, в повсякденному спілкуванні з батьками, вчителями, ровесниками тощо;

— визначенні наявності і якісній характеристиці естетичних смаків підлітків.

Старшокласникам було запропоновано написати твір на одну з тем:

1. «Труд переростає у красу»

2. «Добре ім'я — найкраще багатство»

3. «Земля яка! Мереживо казкове»

4. «Любов сліпа. Вона не бачить вад у вроді тих, кого ми любимо»

Наступним кроком констатуючого експерименту було проведення анкетування задля вивчення рівня естетичної культури. Питання анкети згруповано 2 блоками, що містили у собі науково-теоретичний блок та емоційно-чуттєвий блок.

Результати обробки даних дослідження показали, що більшість учнів відповіли на питання емоційно-чуттєвого блоку, або ж відповіли неправильно (63 %; 70 %; 25 %). Співставляючи результати опитування і критерії, що визначають рівень естетичної культури, дійшли висновку, що: у підлітків майже відсутня емоційно-чуттєва реакція на прекрасне й потворне, величне й низьке, комічне та трагічне в літературі, дійсності тощо; вони не можуть керувати своїми емоціями і почуттями. Це обумовлено перш за все: а) незнанням і нерозумінням суті естетичного в мистецтві та навколишньому середовищі; б) художньою неграмотністю; в) відсутністю (не сформованістю) естетичного ідеалу; г) не володіння культурним надбанням минулого; д) невизначеністю у ставленні до сучасного мистецтва (естетичні відчуття, естетичні смаки, естетичні судження та оцінки).

Під час вивчення інтимної лірики І. Франка на самостійне опрацювання були запропоновані такі поезії: «Ой ти дівчино», «Чого являєшся мені сні?», «Червона калино...».

На цьому етапі дослідження ми запропонували старшокласникам дати стислий огляд мовнонормативних та поетичних засобів створення образів, характерів, зображення людей (явищ, процесів).

Проаналізувавши відповіді, було визначено, що учні, які добре встигають в навчання, швидко знаходять такі засоби, визначаючи поезії як «високохудожній твір», виділяють метафори «похилить горе» тощо; епітети: «колюче тертя»; порівняння: слово «гостре, як бритва», «усміх... як буря люта», «немов криниці дно студене», морфоло-

гічні засоби (зменшувально-пестливі суфікси (серденько, устонька); дієслівні категорії — переважають слова теперішнього часу, що свідчить про динаміку оповіді (знати не знаєш, ідеш-минаєш); слова категорії стану (не жаль, не страшно тощо), які більшість мовознавців визначають за прислівники або дієслова, свідчать про душевний стан ліричного героя, розкриваючи усю палітру його почуттів.

Поезія «Чого являєшся мені...» перенасичена питальними реченнями, що повертає посилену увагу до змісту і тримає читача у напруженні. Є у зазначеному творі і засіб парцеляції (членування однієї синтаксичної конструкції на окремі смислові компоненти), наявний і повтор:

В житті мене ти знати не знаєш,
 Ідеш по вулиці — минаєш,
 Вклонюся — навіть не зирнеш,
 І головою не кивнеш,
 Хоч знаєш, знаєш, добре знаєш
 Як я люблю тебе без тям... [6]

Поезія «Червоно калино, чого лузі гнешся?» побудована у формі запитань — відповідей. Текст сприймається через причиново-наслідкові зв'язки і характеризує поверхове сприйняття і розуміння душевного стану інших себелюбним дубом (важливо провести паралелі між художнім текстом і дійсністю).

Формуючий експеримент полягав у спробі проведення лінгвістичного аналізу текстів та пообразному аналізу творів І. Франка, при цьому визначенні твори були протилежного жанрового спрямування (ліричні, поезії зі збірки «Зів'яле листя» і п'єса «Украдене щастя»), які в свою чергу, дещо споріднені за темою.

Опрацювання тексту п'єси «Украдене щастя» [7], твору діаметрально протилежного у жанровому відношенні до розглянутих на попередньому етапі дослідження поезій. Саме жанрова протилежність цього твору й обумовила вибір нами виду аналізу.

Іван Франко «Украдене щастя».

Рід — драматургія

Вид — драма

Жанр — п'єса

Аналітичні прийоми творення образу

Аналітичний прийом	Текстовий супровід
Інохарактеристика	На тобі нема ніякої вини. Він і сам се казав. Він зовсім не винуватив тебе. О, як би ти знала, як він гарно та щиро говорив про тебе! (Настя про Михайла) Та то наш війтонько, чесний та поважний. (Микола про війта) Війт не такий чоловік, аби когось задарма вчепився. (Анна)
Самохарактеристика	У тебе кождий чесний, кождий розумний, коли тільки не твій чоловік. (Микола про себе через ставлення Анни).
Інохарактеристика	Твоя душа не така-то вже дуже цінна річ... (Михайло про Миколу)
Самохарактеристика (через ставлення до певних моральних категорій)	Знай, що від мене не втечеш! О, я не такий, щоб тебе пустити з рук! Раз мені щастя всміхнулося по тільких роках, то вже я тепер не випущу його! (Михайло до Анни)

А не гріх було дати мені слово, а потому вийти за
другого? Не гріх украсти моє щастя?
(Михайло)
Не топчи в болото моєї душі...
(Микола до Анни)

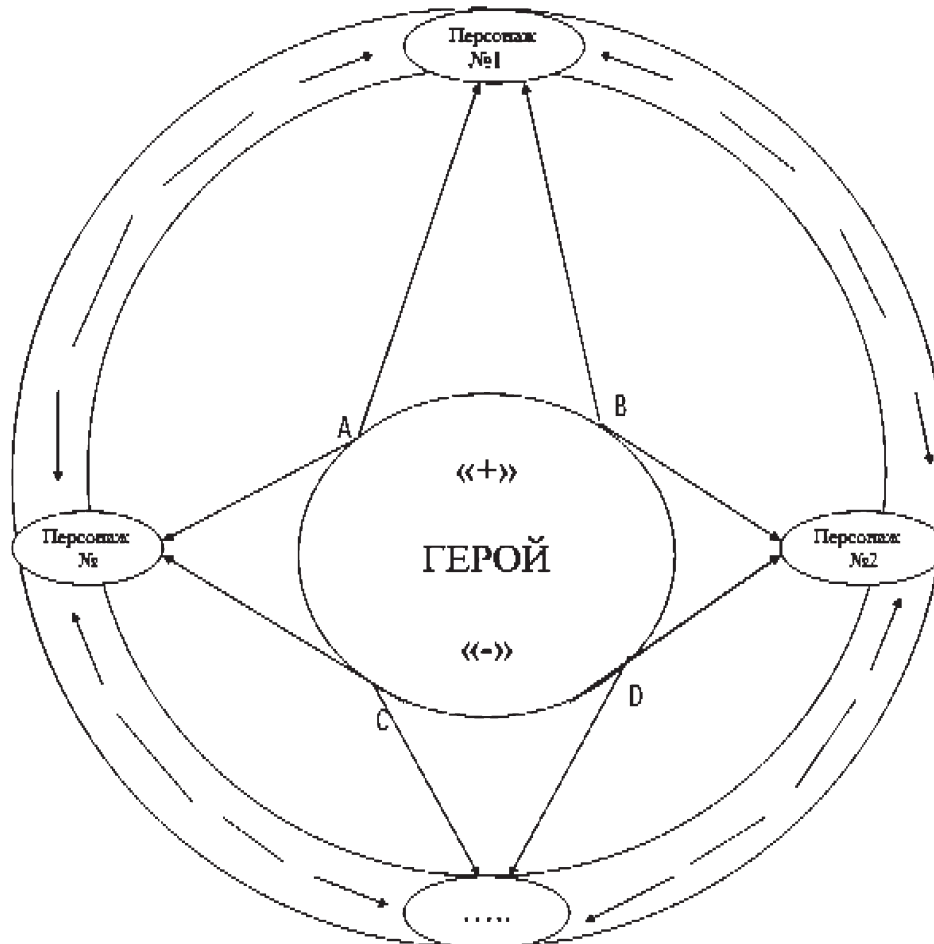

Рисунок 1 — Пообразний аналіз твору художньої літератури
Умовні позначення: А, В, С, D — колізії твору (зіткнення думок,
поглядів, почуттів персонажів), ← — → аналітичні прийоми творення
образів: самохарактеристика, інохарактеристика.

Учням було запропонували дати відповіді на низку запитань:

а) що вас схвилювало у творі?

б) що сподобалось / не сподобалось?

в) яким є ваше ставлення до головних героїв твору?

г) ваше розуміння назви твору до прочитання і після нього.

д) ваше розуміння понять «добро», «зло», «красиве» і «потворне» (посилаючись на текст).

На питання, адресоване десятикласникам стосовно змісту твору: «Схарактеризуйте, якщо це можливо, свій внутрішній стан під час прочитання твору», отримали такі відповіді: «Весь час перебуваєш у напруженні, хочеться одні події зупинити, інші прискорити»; «здається, що все має бути добре, але весь час переймає страх за героїв»; «хочеться втрутитися і щось змінити, навіть допомогти», — зазначають підлітки у творчих роботах.

Висновки Не можна говорити, що проведення зазначених вище заходів сформує естетичні смаки, почуття учнів. Проте прийоми, використані в процесі аналізу текстів творів, творчі роботи старшокласників свідчать про певні позитивні зрушення. Порівнюючи рівень естетичної культури (вихованості) десятикласників на момент проведення констатуючого експерименту і експерименту формуючого була помічена низка позитивних змін:

— підлітки вільно знаходять у текстах творів мовні засоби, що використовує автор для творення образів;

— чітко визначають типи прийомів (переважають аналітичні: характеристика, самохарактеристика, інохарактеристика тощо);

— визначають роль засобів, використаних з певною стилістичною настановою — вплинути на читача;

Зазначене є доказом правдивості гіпотези проведеного дослідження, яке можна вважати логічно завершеним.

Список літератури / References

1. Гончаренко, С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. — К. : Либідь, 1997. — 374 с.

Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv, Lybid Publ., 374 p.

2. Леви-Стросс, К. Структурная антропология / К. Леви-Стросс; [пер. с фр. В. В. Иванова]. — М., 2001. — 512 с.

Levi-Stross, K. (2001). *Strukturnaja antropologija* [Structural anthropology]. Moscow, 512 p.

3. Лойко, В. Е. Прекрасное вокруг нас: беседы о книгах / В. Е. Лойко. — Москва : Книга, 1987. — 79 с.

Loyko, V. E. (1987). *Prekrasnoye vokrug nas: besedy o knigakh* [Beautiful around us: talks about books]. Moscow, Kniga Publ., 79 p.

4. Новейший психолого-педагогический словарь / [сост. Е. С. Рапацевич ; под ред. А. П. Астахова]. — Минск : Современная школа, 2010. — 928 с.

Rapatsevich, E. S. (2010). *Noveyshiy psikhologo-pedagogicheskiy slovar'* [Up-to-date psychological and pedagogical dictionary]. Minsk, Sovremennaja shkola Publ., 928 p.

5. Сухомлинський, В. А. Серце віддаю дітям / В. А. Сухомлинський. — Київ : Радянська школа, 1974. — 288 с.

Sukhomlynskyi, V. A. (1974). *Sertse viddaiu ditiam* [I direct my heart to children]. Kyiv, Radianska shkola Publ., 288 p.

6. Франко І. Я. Зібрання творів у 50-и томах / І. Я. Франко. — Київ : Наукова думка, 1976. — 400 с.

Franko, I. Ya. (1976). *Zibrannia tvoriv u 50 tomakh* [Collection of works in 50 volumes]. Kyiv, Naukova dumka Publ., 400 p.

7. Франко І. Я. Украдене щастя [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=653>.

Franko, I. Ya. *Ukradene shchastia* [Stolen happiness]. Available at : <http://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=653>.

Дата надходження рукопису 10.05.2018

Цель. Целью работы является попытка представления литературного произведения как особой художественно-эстетической формы осмысления действительности, обнародование результатов исследования уровня эстетической культуры под-

ростков и описание констатирующего эксперимента по его повышению посредством художественного слова.

Методика. Работа определяет исходные теоретические позиции и обобщает результаты экспериментальной работы. Экспериментальные мероприятия осуществлялись в форме наблюдений, устного и письменного опроса учителей и учеников, собеседований с ними, экспериментальных уроков по предлагаемым моделям, ранжирования для определения форм учебной работы, оптимальных по решению проблемы исследования и т. д., также использовалась математическая обработка результатов опытно-экспериментальной работы и ее интерпретация в контексте подтверждения достоверности полученных результатов исследования, правомерности выдвинутой гипотезы.

Результаты. Усовершенствован и конкретизирован понятийный аппарат исследования эстетической воспитанности подростков, систематизированы подходы к изучению понятия «эстетическая культура» и особенностей определения уровня его сформированности, который может использоваться в дальнейших исследованиях по теории и практике обучения и воспитания. Проведено комплексное исследование средств художественного текста, которые способствуют повышению уровня сформированности эстетической воспитанности личности и пути их использования; уточнены факторы, влияющие на уровень эстетической культуры подростков; выявлены способы использования пообразного анализа текстов (на материале творчества И. Франко) с учетом его практического применения. Результаты исследования могут использоваться для дальнейшего решения практических проблем обучения и воспитания.

Ключевые слова: эстетическая культура, эстетическая воспитанность, литературное произведение, пообразный анализ литературного произведения.

Objective. The purpose of the work is an attempt to present a literary work as a special artistic and aesthetic form of comprehension of reality, publication of the results of the study of the level of aesthetic culture of adolescents and a description of the statement of the experiment on its improvement by means of literary word.

Methods. The work outlines the original theoretical positions and summarizes the results of experimental work. Experimental part is carried out in the form of observation, oral and written questioning of teachers and students, interviews with them, experimental lessons on the proposed models, ranking to determine the forms of educational work, optimal solutions to the problem of research, etc., and also mathematical processing of the results of experimental work and its interpretation in the context of confirmation of the reliability of the results of the study, the validity of the hypothesis.

Results. Improvement and specification of the conceptual apparatus for studying the aesthetic education of adolescents, systematization of approaches to the study of the concept of «aesthetic culture» and the peculiarities of determining the level of its formation, which can be used in further exploration of the theory and practice of teaching and upbringing. Complex research of means of fiction text contributing to increase the level of formation of aesthetic education of the person and ways of their use; clarification of factors influencing the level of aesthetic culture of adolescents; revealing ways of using a kind of analysis of texts (on the material of I. Franko's work) taking into account its practical use. The results of the study can be used for further solving the practical problems of education and training.

Key words: aesthetic culture, aesthetic education, literary work, figurative analysis of a literary work.